

Dalia Dilytė
Jurga Dzikaitytė
Dainora Eigminienė
Darius Kuolys
Aušra Martišiūtė-Linartienė

Literatūra

10 klasė

II dalis

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas
Vilnius, 2018

Turinys

2 Neblėstanti Biblijos šviesa	6
<i>SENASIS TESTAMENTAS: ŽYDŲ IŠMINTIES VERSMĖ</i>	11
Pirmasis pasakojimas apie Kūrimą	12
Antrasis pasakojimas apie Kūrimą	13
Nuopuolis ir pikto kilmė	15
Kainas ir Abelis	16
Babelio bokštas	18
Abraomo auka ir bandymas	19
Dešimt Dievo Įsakymų	20
Dovydas ir Galijotas	22
BRONIUS KRIVICKAS. Dovydas prieš Galijotą	25
Dovydo psalmės	27
MIKALOJUS KONSTANTINAS ČIURLIONIS. Psalmė	31
ANTANAS MIŠKINIS. Pasaulis be Dievo	33
KAZYS BRADŪNAS. Paskutinis	34
Patarlų knyga	35
Mokytojo knyga	36
Giesmių giesmė	38
BIRUTĖ PŪKELEVIČIŪTĖ. Mes buvom godūs	40
 <i>NAUJASIS TESTAMENTAS: JĖZAUS KRISTAUS MOKYMAS</i>	41
Kalno pamokslas	41
Dešimt talentų	45
Sūnus palaidūnas	45
Himnas meilei	49
 <i>BIBLIJOS ĮKVĖPTA KŪRYBA</i>	51
JONAS MEKAS. Širdis	52
BERNARDAS BRAZDŽIONIS. Iš Tavo rankos	53
KAZYS BRADŪNAS. Dievas, gluosnis ir žmogus	54
ANTANAS JASMANTAS. Pėdsakai	54
SIGITAS GEDA. Viešpaties rožių ilgesys	55
SIGITAS GEDA. Iš Testamento I	55
SIGITAS GEDA. Iš Testamento II	55
 Apibendriname temą ir įsivertiname	56

3 Viduramžių pasaulis ir jo herojai	61
<i>VAKARŲ EUROPOS LITERATŪRA: RITERIAI, ŠVENTIEJI, NUODĖMINGIEJI</i>	65
Rolando giesmė	67
TOMAS MELORIS. Artūro mirtis. Pasakojimas apie karalių Artūrą	76
ŽOZEFAS BEDJĖ. Tristanas ir Izolda	83
DANTĖ ALIGJERIS. Dieviškoji komedija	88
FRANSUA VIJONAS. Eilėraščiai	114
MIGELIS DE SERVANTESAS. Don Kichotas	117
<i>KARALIŲ IR DIDŽIŲJŲ KUNIGAİKŠČIŲ LIETUVA</i>	148
MINDAUGAS. Privilegija Rygos miestiečiams ir visiems vokiečių pirkliais	150
GEDIMINAS. Laiškai	152
KAZYS BRADŪNAS. Pokalbiai su karaliumi	157
JUDITA VAIČIŪNAITĖ. Pilis	158
VYTAUTAS. Laiškai	160
Justinas Marcinkevičius ir „Mindaugas“	166
Apie Justiną Marcinkevičių	168
JUSTINAS MARCINKEVIČIUS. Mindaugas	173
Apibendriname temą ir įsivertiname	201
4 Kalbasi amžiai: daugiabalsė naujoji literatūra	204
<i>DABARTIES ŽMOGUS TARP GĖRIO IR BLOGIO</i>	207
ICCHOKAS MERAS. Lygiosios trunks akimirka	208
JUOZAS GRUŠAS. Meilė, džiazas ir velnias	234
DŽORDŽAS ORVELAS. Gyvulių ūkis	265
VILJAMAS GOLDINGAS. Mūsų valdovas	285
<i>ŽAIDIMAS IR GINČAS SU PRAEITIMI</i>	317
Keturių vėjų manifestas	320
KAZYS BINKIS. Agitacinio pobūdžio eilėraštis su priemaiša piršlybų	322
KAZYS BINKIS. Išsirikiavo senatvė už rašomo stalo	323
KAZYS BINKIS. Galvon suaugę baras profesoriai	323
KAZYS BINKIS. Salem Aleikum!	324
KAZYS BINKIS. Augnelių arija	324

SIGITAS GEDA. Maironio mirtis	325
GINTARAS BERESNEVIČIUS. Iš gyvenimo rašytojų Lietuvos	328
KOSTAS OSTRASKAS. Sūnaus palaidūno sugrįžimas	332
KOSTAS OSTRASKAS. Dieviškoji komedija	335
KOSTAS OSTRASKAS. Šauksmas	336
KOSTAS OSTRASKAS. Tyli kiaulė ir gili šaknis	336
KOSTAS OSTRASKAS. Paskutinis monologas	336
Apibendriname temą ir įsivertiname	337
Patarimai	341
Sąvokų žodynėlis	350
Tekstų ir iliustracijų šaltiniai	354

ŽAIDIMAS IR GINČAS SU PRAEITIMI

Kuzma Petrovas-Vodkinas (1878–1939), „Raudono arklio maudynės“, 1912 m. Tretjakovo galerija Maskvoje

Nėra pasauly vertybių, kurios galėtų mums laisvę pakeisti.

Mūsų žemė įtręšta menu. Mūsų tėvai kvėpavo dainomis ir sapnavo pasakomis. Mes, jauniausi jų ainiai, šaukiame jiems „Valio!“ ir, eidami jų keliais, – kuriame savo naujosios būties naująjį mitą.

Mes jauni iškeltagalviai, nenuoramos ir vėjavaikiai einame į gyvenimą Naujojo meno vėliava nešini.

Kazys Binkis

*Kazys Binkis – pirmasis lietuvių poetas, žaidžiantis žodžiu. Jam gražu sugre-
tinti žodžių sąskambius – ir artimus, ir netikėtus.*

*Kazį Binkį ir Sigitą Gedą sieja dangaus ir žemės „maišymas“, įprastų dalykų
„apvertimas“, šiurkštesnis, konkretesnis, daiktiškesnis žodis.*

Viktorija Daujotytė

*Esu turbūt homo ludens – žaidžiantis žmogus. Tačiau žaidžiu, tikiuosi, ne
tuščiai, ne durnių volioju, bet prasmingai – bent stengiuosi. Toje žaismėje kartais
sumišę šventi ir profaniški dalykai. Nieko nuostabaus, – kaip gyvenime, kaip ir ti-
krovėje. Mūsų literatūrai tasai žaidimas tikrai nepakenktų.*

*Žmogaus nereikia karikatūrinti, – dažnai, deja, jis yra karikatūra. Mūsų ge-
rokai sumaitotas laikas, pasimetęs žmogus ir sujauktas jo gyvenimas kone prašyte
prašosi komiško, ironiško, net ir sarkastiško žvilgsnio.*

*Gyvenimas būtų prasmingas jau vien tik dėl to, kad jis suteikia galimybę neigti
jo prasmingumą. Tačiau kokia prasmė neigti gyvenimą, jeigu pats jį gyveni. Neig-
tum save patį. Stengiuosi išvelgti visą gyvenimo spektrą – nuo tragiško iki komiško,
pastarąjį gal labiau pabrėždamas. Tad man gal labiau tinka tragikomiška gyveni-
mo samprata.*

*Sąmoningai vengiu sentimentalumo – bijau jo kaip velnias kryžiaus. Gal ir
todėl, kad mūsų literatūra jau ir taip yra sentimentaloka, pernelyg verksminga, –
tarsi mes vis dar norime priverkti ašaruves. Gana to šlapumo.*

*Pravartu kartais pažadinti vienas kitą iš kasdienybės, monotonijos, sustabarėju-
sių tradicijų, ir apsidairyti: gal šis tas nauja? O kartais reikia prikelti (ar prisikelti)
iš letargo miego, kad neužmigtume per anksti amžinai. (Miegas yra mirties šešėlis.)*

Kostas Ostrauskas

*Kostas Ostrauskas įvykdė perversmą, atmesdamas tradicinę tikroviškumo lo-
giką, iškeldamas paradoksalią situaciją, žaidybinę ekspresiją, mįslingą sarkazmą
bei ironiją.*

Jis nori permontuoti realybę, kalbėti kita menine kalba.

Jonas Lankutis

Maištingą žaidimą ir ginčą su praeitimi XX amžiaus lietuvių kultūroje pradeda Kazys Binkis (1893–1942). Kilęs iš vargingų Biržų krašto valstiečių, dėl neramaus būdo jau ankstyvoje jaunystėje pramintas vėjaviškiu. Tapęs savanoriu, gynė atkurtą Lietuvos Respubliką. Dirbo kaimo mokytoju.

1920-aisiais K. Binkis išvyko į Berlyną, kuriame tuo metu klestėjo avangardo menas. Berlyno universitete lankė literatūros, meno, filosofijos paskaitas. Tačiau labiausiai jį traukė triukšmingas meninis gyvenimas. Lietuvių rašytojas tarsi sugėrė savin nerimo ir maišto kupiną Europos kultūrą. Grįžo į Lietuvą persiėmęs šiuo maištu.

Kaunė po avangardizmo vėliava K. Binkis sutelkė jaunuosius lietuvių menininkus. Kartu su jais 1922-aisiais išleido „Keturių vėjų pranašą“ – lietuviškojo avangardizmo manifestą, o 1924-aisiais pradėjo leisti avangardinį literatūros žurnalą „Keturi vėjai“.

Dar Vokietijoje pradėtus rašyti modernistinius eilėraščius poetas sudėjo į rinkinį „100 pavasarių“. 1923-aisiais pasirodžiusi knyga tapo ryškiausiu lietuvių literatūros atsinaujinimo ženklu. Joje poetas pamynė lietuvių lyrikos jausmingumą, puošnumą, įtvirtino jaunystės veržlumą ir maištą, gaivalingą ir šmaikštų kalbėjimą, šiurkštų ir daiktišką žodį.

Jaunuosius maištauti kvietusi K. Binkio programa sutapo su ką tik atkurtos Lietuvos valstybės siekiais kuryba įprasminti savo laisvę – kurti modernią ateitį. Pats poetas vadintas Lietuvos literatūrinio gyvenimo „centrine ir centralizuojančia figūra“, „jaunųjų kultūrinio fronto vadu“, „Dievo siųstu į mūsų jauną, laisvės apstulbintą tėvynę“ (Algirdas Julius Greimas).

Vis dėlto K. Binkio ir lietuvių modernistų maištas buvo ypatingas: jie ginčijosi su tradicija, bet jos neneigė. Kūrybinių galių jie sėmėsi ir iš Biblijos, ir iš Dantės, ir iš Kristijono Donelaičio.

Kazys Binkis, 1921 m. Berlynas

„Keturių vėjų pranašas“, viršelis, 1922 m.

Telesforas Kulakauskas. „Keturių vėjų Morčius“, plakatas, 1922 m.

„Keturi vėjai“, Nr. 1, viršelis, 1924 m.

„Keturių vėjų“ manifestas

Mes jauni iškeltagalviai, nenuoramos ir vėjavaikiai einame į gyvenimą Naujojo meno vėliava nešini.

Mes nudrėskėme nuo savo dvasios sumirkusį laiko baloj apdarą ir sviedėm jį tiems, kurie senatvėj šąla.

Amžinai naujas ir amžinai jaunas gyvenimas – mūsų nesenstamoji Beatričė. Mes atgrįžome jai savo dvasios veidrodį – te gėrisi.

Tegu jo atošvaistoj šypsosi kvatojasi mūsų Beatričė; tegu frizuojausi, tegydo prieš jį savo veido intapus.

Nustelbdami prekymečio užesį ir miegančių knarksną, mes mušame į skambaus žodžio būgną ir šaukiame visus, kurie jauni dvasioj, sudaryti vieną didelę Naujojo Meno kūrėjų armiją!

Mūsų žemė įtręšta menu. Mūsų tėvai kvėpavo dainomis ir sapnavo pasakomis. Mes, jauniausi jų ainiai, šaukiame jiems „Valio!“ ir, eidami jų keliais, – kuriame savo naujosios būties naująjį mitą.

Teskamba Baltijos pajūris!

Per meną dabarties veidas taps mūsų veidu.

Meno Betliejui gims naujų žmonių karta.

Meno dinamo mašina milijonais prožektorių nušvies mūsų sutemas.

„Keturių vėjų“ kurija

„Keturių vėjų pranašas“. Kaunas, 1922 m. vasario 16 d.

Klausimai ir užduotys

1. Aptarkite, kaip „Keturių vėjų“ manifeste prisistato visuomenei lietuvių modernieji menininkai. Kaip jie save vadina, ką apie save pasako? Su kuo save sieja, nuo ko – atsiriboja? Kuo jų prisistatymas smagus, linksmas, veržlus?
2. Atkreipkite dėmesį į manifeste esančias antitezes. Raštu suformuluokite, kokios menininkams svarbios idėjos šiomis antitezėmis išsakomos.
3. Panagrinėkite, kokias naujas reikšmes menininkų modernistų manifeste įgyja tradiciniai Beatričės, Betliejaus įvaizdžiai. Pasvarstykite, kodėl būtent šiuos įvaizdžius K. Binkis pavartoja modernistų pozicijai išsakyti.
4. Koks šiame manifeste išryškėja lietuvių modernistų santykis su tradicija? Ką jiems reiškia gimtoji žemė, protėvių dainos ir pasakos?
5. „Kuriamo savo naujosios būties naująjį mitą“, – teigiama „Keturių vėjų“ pranaše. Kaip Jūs šį siekį suprantate? Apie kokį mitą čia kalbama?
6. Rašytojas modernistas Petras Tarulis prisimena, kad „Keturių vėjų“ pavadinimą sugalvojęs K. Binkis citavo bendražygiams Bibliją: „Ir ateis laikai, ir pakils keturi vėjai, ir pradės pūsti iš visų pusių.“ Kokie dar įvaizdžiai sieja šį manifestą su Biblija? O kas jungia šį modernistų tekstą su atkurta Lietuvos valstybe? Pasvarstykite, kuo Biblija ir Lietuvos valstybė jiems buvo svarbios.

Panagrinėkite pirmaisiais atkurtos Lietuvos valstybės metais parašytus Kazio Binkio modernistinius eilėraščius ir aptarkite, kuo jie skiriasi nuo Jums pažįstamų tradicinių Mairo eilėraščių. Kaip poetas modernistas žaidžia iš tradicijos perimtais įvaizdžiais ir motyvais? Dėl ko jis ginčijasi su tradicija? Dėl ko su ja sutaria?

Kokias naujas idėjas K. Binkis išsako? Kokią naują poetinę kalbą toms idėjoms išsakyti pasitelkia? Kokia nuotaika šiuose eilėraščiuose vyrauja? Pasvarstykite, kokią meninę ir kokią gyvenimo programą poetas išdėsto.

Kuo Jums asmeniškai pasirodė įdomūs, įspūdingi, iškalbingi K. Binkio eilėraščiai?

„Pavasario saulė* nušvito meiliai“
Ir žiūri.
Ei, žeme,
Žemėn kepurę!
Žiūrėk – spinduliai.
Ne saulė, – senovės lietuviškas dievas
Šypsos, dangun pasilipęs.
Ne girią, ne upę, ne lauką, ne pievas, –
Bet visą tavo ištisą plikę,
Tavo gyvaplaukių, kur suvytę,
Atėjo milijardais degančių pirštų
Naujam gyvenimui atkasyti,
Atėjo tau pavasario pirštų.
Žeme, rangykis!
Nebe pirmas jau sykis
Pavasaris tavo jaunikis, –
Bet taip ištekėki, kad rudenį jau nebesiskirti.
Kas, kad senatvėį tau skruostai suplėkų,
kas, kad senatvėį tau dantys išvirtę, –
Liepk – grimą.
Ne našlę, bet tikrą jaunuolę tave aptaisysim,
Tavo rūpesčių juodą arimą
Vasarojų auksinga pudra nubarstysim.
Liepk – kad vainikų vainikai, –
Ne rūtos, bet ištisos girios
Puoštų tau galvą duobėtą ir pliką.
Įsakyk, kad vasaris, tavo maestro,
Supūstų poetų ir paukščių orkestrą,
Ir muzika ne tik kad vestuvėms tau padainavo,
Bet:
Kad dainos skambėtų,
Kad vainikai mirgėtų,
Kad lydėtų tave
Visą gyvenimą tavo.
Saulė iš snaudulio kelia,
Prie vartų jau tavo jaunikis, –
Žeme senele,
Rangykis!

1923

* Saulė – maždaug kaip pas Maironį (aut. past.).

KAZYS BINKIS.

Išsirikiavo senatvė už rašomo stalo

* * *

Išsirikiavo senatvė už rašomo stalo
Ir taškosi rašalo jūromis.
O prieaugliai klusnūs už durų šla
Ir laukia, kantrybe šarvuoti, de jure.

Ne mums pataikauti nabašninkų manijai
Ir svarstyt poezijos mirusius atomus.
Metam „sudiev“ sušukuotai kompanijai
Ir žengiam jauni į gyvenimo platumas.

Kam nenubodo su mūzoms laižytis,
Teverda tas lyriką.
O mums pasaulis daiktais pražydes
Širdyse mirga.

Tai ne menas čiauškėti putpele,
Ir gulbes, ir meilę seilinti rašalu.
Imame žodį ir koja, kaip futbolą,
Sviedžiame kur į dangaus pašalį.

Nueisim į gudą, į lenką ar vokiečių:
„Lietuviško šieno norit pauostyt?“
Ir kad ir kažin kaip gudrūs ar mokyti –
Puola visoms keturioms glostyt.

Kai žemė plati apsikaišiusi žalionims,
Kaip čia kirmysi už stalo?
Einam, užmiršę visokius velnius
Ir patenkinti visi be galo.

1923

Galvon suaugę baras profesoriai

Galvon suaugę baras profesoriai,
Kad vietoms gabus, bet nerimtas.
O man – kur pažiūriu – visur pavasariai,
Kiekvienoj kišenėj pavasarių šimtas.

Išeini – aplinkui gyvenimo potvynis, –
Visus širdies kalnus baigia apsemti.
Bendrai, pasiutimas eina visuotinis, –
Taigi, neimsi perneval trūnyti ir senti.

Nusigrįžta, kad saulė per kaitriai nešildytų,
Kad akuliorių stiklai nesutirptų.
O jei kuriam plaukus rasa suvilgytų, –
Tuoį bėga kirptųs.

O aš, kad ir nenoroms, kad ir juokaudamas,
Kišenę ar burną vos atveriu, –
Ir veržias pavasariai cypdami, sprausdamies,
Ir raitos žaliūkšniai po patvorius.

Ir daryk, kad išeitų kaip nors kitoniškai?
Tik pirštą nuversi, įkišęs duryse.
Matyt, liga pristojo chroniška,
Ir nieko čia nebepadarysi...

1923

Salem Aleikum!

Salem Aleikum!
Jaunieji į gatvę,
Į laisvę alėjų.
Mes frontą plakatais nuklokim,
O po plakatų krūtinėj
Kad kraujas plaktų.
O ant plakatų, kad
Salem Aleikum
Gana sacharininti širdis
Ir į skaudžiamas vietas
Kompromisų kloti kompresus.
Kam širdis susirietus,
Dvasia kam padvėsus, -
Tam į krūtinę teįrita
Nors bosą spirito -
Vis tiek nebepadėsi.
Ir ne taip, kad po vieną,
Galvomis žiauninti sieną
Ir storotis storosios dėdinos kūną sujauninti,
Bet urmu visi,
Ir du su puse milijono
Pratarkim kiek galint aiškiau,
Kaip ragas, maždaug, Jerichono:
Salem Aleikum.

1922 m. vasario 16 d.

Augnelių arija

Mūsų žemė jauna dar.
Bus ir pas mus Eldorado.
Aldorijo adrijo ada.

Džiaugiams, jog vienas pražydęs atėjo.
Daug dar ateis, atliūliuos mums pavėja,
Kaip altra ridėlija rėja.

Ir sninga, ir lyja ir mėnuo kas mėnuo
Ir saulė kas antra, kas penkta, kas dvylikta diena
Reja ir ada ir audrija lėna.

Gera, kad Adomą iš rojaus išjojo
Per dien nusibostų mums Rojui!
O čia juk aldorijo arija rėja,
Čia altra ridėlija ado.

Žinia, jog iš dulkių ir virsim į dulkes,
O dulkės taip lakios, taip lengvos, taip smulkios,
Kaip leta livano alenga.
Tad laukim augnelių arijos ada,
Tad būkim, kaip altra ridėlijų rėja.

1923

Vincas Kisarauskas. „Sūnus palaidūnas“, 1965 m.

Panagrinėkite keletą sonetų iš Sigito Gedos (1943–2008) sukurto ciklo „Maironio mirtis“. Aptarkite, koks yra šio, sovietmečio Lietuvoje gyvenusio ir kūrusio, poeto santykis su tradicija: kodėl jis kreipiasi į Maironį? Ką poetas, kalbėdamasis su Maironiu, pasako svarbaus apie Lietuvą ir lietuvius savo meto visuomenei? Kokia yra šių sonetų nuotaika? Kodėl sonetų ciklas pavadintas „Maironio mirtis“?

Kokius Maironio, kitų Lietuvos ir pasaulio menininkų kūrybos įvaizdžius, motyvus pasitelkia S. Geda? Kokias naujas reikšmes šiems įvaizdžiams ir motyvams suteikia, kokias idėjas jais išsako?

Palyginkite K. Binkio ir S. Gedos santykį su tradicija: kuo jie panašūs, kuo skiriasi? Kokie modernaus žmogaus bruožai atsiskleidžia vieno ir kito poeto eilėraščiuose?

SIGITAS GEDA. Maironio mirtis

Devyni sonetai ir epitafija
Paimsme arklą, knygą, lyrą...

Antras sonetas

Senatvė man į ausį pakuždėjo,
Jog vienąkart išnyksiu tarsi dūmas,
O kokia formą turi dūmas?
Vėjo? O kas tada soneto tobulumas?

O Lietuva – ar turi kokią formą?
Man kitados vaidendavos ovalas...
Į paskutinį amžiaus galo forumą
Ateina tie, kur uodegas prišalo.

Kodėl gi Dantė nesmerkė soneto,
Jei viską taip išsigemant iš lėto
Regėdavau prie Šiaurės vandenų?

Einu namo, nes nieko neradau čia,
Beliko metalinių miestų griaučiai
Išbudusiems iš motinos sapnų.

Trečias sonetas

Iš draugų jau nedaug kas pasauly man liko,
Skaisčios moterys mirė, pasmerkę mane,
Baranauskas danguj, o Šilelis nupliko,
Tai saulėlydis ašarų mano tvane.

Taip, pasaulis tik toks. Ir kitokio nebūna.
Viskas baisiai trumpam. Laikiniai, laikiniai
Vargonus šalto rudenio daužo Perkūnas, –
Mikelandželo ir Rafaelio sapnai.

Sau Tėvynę sutvėręs buvau... Nedejuoti,
Jog tikrovė kita... Iš šėtono vaduotis
Ji pati nenorėjo, nemanoma visai.

Liko siela. Toks mėlynas marių drugelis,
Paukščių Tako vėlė mostels sykį sparneliais, –
Kas Pavasarių tavo balsai?

Aštuntas sonetas

Pačiam gale gyvenimo kelionės
Mane apsupo niūksanti giria.
Kažkur prapuolė tiek kankinę žmonės,
Ėmiau galvot, kad jų visai nėra.

Nors tik ką rėkė, rankom mostagavo,
Snukius čia daužė, kraustės iš galvos...
Sakykit, kas, kada išpranašavo,
Kad liks tokie tik – sūnūs Lietuvos?

Ar dar kas imsis vesti šitą tautą,
Taip paprastai apgaunamą, apgautą,
Dubysos kloniuos temstančius, sūnau?

Pakaušio laukia kirvis ant skiedryno...
Paklausk tą žiogą, gal jisai ką žino,
O aš žinau, kad nieko nežinau.

1984–1985

Vincas Kisarauskas. „Nupilkusių dienų tyloje“, 1981 m.

Gintaras Beresnevičius (1961–2006) – religijų ir mitų tyrinėtojas, publicistas, rašytojas. Gimė ir augo Kaunė, lankė dabartinę Simono Daukanto mokyklą. Vilniaus universitete studijavo istoriją. Pats po studijų dėstė įvairiose Lietuvos aukštosiose mokyklose. Išleido per dvidešimt mokslinių ir grožinių knygų, paskelbė beveik šešis šimtus įvairaus pobūdžio straipsnių.

Puikiai išmanydamas lietuvių mitologiją, istoriją, literatūrą, G. Beresnevičius moderniam žaidimui su tradicija suteikė sveiko juoko, neįprastų humoristinių spalvų ir intelektualumo. Lietuvos visuomenei ir lietuvių kultūrai išsivadavus iš sovietinės priklausomybės, rašytojas pradėjo kurti savitus istorinius ir literatūrinius anekdotus. Jais kvietė lietuvius pažvelgti į save kritiškiau ir su šypsena, pasijuokti iš sustabarėjusių nuomonių ir vaizdinių, matyti gyvenimą žaismingesnį ir spalvingesnį.

Perskaitykite keletą G. Beresnevičiaus literatūrinių anekdotų ir aptarkite, kas būdinga jo žaidimui su tradicija. Kuo jo anekdotai juokingi? Kokių tikslų šiais anekdotais siekiama? Iš ko šaipomasi? Kas komiškomis situacijomis ir vaizdais pasakoma apie lietuvių literatūrą, jos kūrėjus ir skaitytojus?

Kaip Donelaitis parašė „Metus“

Kartą Donelaitis su Šimelpenigiu susikirto, katras iš jų geriau rašo. Dar ir Rėza prisidėjo, toks pienburnis studiozas. Ir Ruigys. Ir visi juokiasi iš Donelaičio, kad tas tik pagal Ezopą ir Ezo-pą pasakėčias renčia, o nieko originalaus.

– Ezopinė kalba, – apibendrino Rėza. – Nei stiliaus, nei literatūrinių naujovių. O juk jau XVIII a. greitai baigsis! Reikia eiti koja kojon su laiko dvasia, – sako.

Donelaitis pamastė, pamastė.

– Norit, – klausia, – aš parašysiu tokį veikalą, kokio lietuvių literatūroje nebus dar du šimtu su puse metų? Juomi pralengsiu ir pasaulinę literatūrą. Parašysiu tokį veikalą, kuriame nebus nei fabulos, nei dialogų!

Visi tik pasijuokė, o Rėza krizendamas prižadėjo tokį veikalą užaugęs išleisti. Sukirto iš gorčiaus arielkos ir dviejų fortepijonų.

Po kurio laiko atnešė Donelaitis visiems rankraštį, visi skaito. Išties, nei siužeto, nei dialogų. Rėza surūgęs, kad jam reikės leisti „Metus“, ir sako:

– O be žodžių negalėjai parašyti?

– Apie tai nesitarėme, – skrumnai atsakė Donelaitis.

Donelaitis raštus rašo

Vakarais Donelaitis atsisėdavo už stalo, prie balanos, ir rašydavo, rašydavo. Nes Tolmiňkiemyje nebuvo daugiau kas veikią. Nei vakaruškų, nei kavinės, o Karaliáučius toli. Vieną kartą sugalvoja paskaityti, ką parašęs. Skaito, skaito – neperskaito, mat tamsu prie balanos. Rašyti šviesos užtenka, skaityti – ne. Pasikvietė Rėzą, abu skaito – vis tiek neperskaito. Čia atjojo Vydūnas, sako, duokit – perskaitysiu. Ir tas neįžiūri. Sėdi visi, alų geria, nežino, ką jiems daryti, Donelaičiui net verkti norisi. Rėza irgi lūpą timpčioja, Vydūnas gražiu balsu rauda, kanklėmis pritardamas.

Ir kad apsižliumbė visi!

Iš šio ašarų tvano ir užgimė Lietuvoje literatūra...

Donelaitis atgailą skiria

Donelaičiui nepatiko jo parapijonys būrai. Neviežlybi, perdžia per pamaldas. Galvojo, galvojo, kaip juos nubausti, ir sugalvojo. Parašė tokį daiktą, nuobodų, bet hegزامetru. Ir pradėjo skaityti per pamaldas, ir pradėjo!

Būrai nesupranta, kas čia dedasi, verkia, bet nepabėgsi iš pamaldų.

– Nustok, pastoriau, – prašo. – Nustok, nuobodu! Ir dar hegزامetru!.. Neišlaikysim...

– Aha, – mano sau Donelaitis, – o aš jums dar vieną skyrių. Apie žiemą...

Taip gimė lietuvių literatūros šedevras.

Donelaitis tvarką daro

Būrai pabūgo Donelaičio ir visą savaitę slankiodavo jam iš paskos, sakydami – pastoriau, geriau lazda vanok, bet neskaityk sekmadienį tų savo hegzametrų, o Donelaitis išdidžiai vaikščiodavo, grasindamas: šit imsiu ir paskaitysiu.

Jeigu būrai dorai elgdavosi, Donelaitis jų nebausdavo, ypač jei jam užeidavo geras ūpas. Bet jeigu suskausdavo dantis...

Apie Biliūną

Biliūnas labai mėgo kатыtes, ypač baltas: pribėgdavo prie kiekvienos tokios, gražiai pakalbėdavo, pasakydavo visokių žodžių. Bet kатыčių nemėgo Žemaitė.

– Škak, padla, – sakydavo klasikė.

Apie Žemaitę ir raštą

Žemaitė, kaip žinoma, nepažino raidžių. Raidės baltame popieriaus lape jai susiliedavo, ji negalėjo perskaityti, ką parašiusi. Todėl davė perskaityti Biliūnui, o Biliūnas nesuprato. Supykusi ji Biliūnui sudavė lazda. Davė perskaityti Baranauskui, bet tas jau nemokėjo lietuviškai ir taip pat gavo su lazda. Nuėjo pas Maironį, tačiau šis užsidarė celėje ir jos neįsileido. Tada Žemaitė nuėjo pas Višinskį, ir tas, pabūgęs lazdos, ekspromptu perskaitė kelis jos apsakymus. Taip Žemaitė išgarsėjo.

Maironis maudosi

Žemaitė neturėjo pinigų, bet vis vien nuvažiavo į Pālangą, priėjo prie marių, žiūrėjo – ant kranto drapanos begulį. Žemaitė atsisėdo ant tų drapanų, iš marių tuo metu išlindo Maironis ir sako:

– Atiduok mano drapanas.

O kopose Višinskis kad ėmė juoktis, kad ėmė!

Maironis dar kartą maudosi

Maironis nuėjo darsyk nusimaudyti, bet šį kartą buvo apdairesnis ir drapanas pasaugoti atidavė Baranauskui. Maudosi, turškiasi – žiūrėjo, už nugaros Jūratė ir Kastytis. Bėga į krantą – o ten Žemaitė Baranauską lazda tvatija. O iš viršaus Perkūnas kad ims trankytis!

Maironis net nustebo.

Binkis susitinka su Kudirka

Binkis buvo dar labai mažas, bet jau Binkis, ir Žemaitė atidavė jį Kudirkai, kad palaikytų per savaitgalį. Bet Kudirkai reikėjo parašyti atsišaukimas, tai jis paliko Binkį lopšyje ir nuėjo rašyti, tačiau Binkis nelauktai išlipo iš lopšio, nuropojo į išvietę ir ten prirašė visokių šlykštynių, ir Kudirka turėjo bėdų su žandais.

Sekmadienio vakare Žemaitė su Višinskiu atvažiavo pas Kudirką atsiimti mažojo Binkio ir paklausė Kudirkos, ar gerai ėjosi. Kudirka neatsakęs nuėjo ant tilto ir ilgai ten rymojo.

Binkis eina į mokyklą

Norėdami atsikratyti Binkio, Žemaitė, Maironis ir Višinskis atidavė jį į gimnaziją. Eina Binkis pirmą dieną iš gimnazijos, sutinka Jablonskį.

– Ar išmokai kokių gražių lietuviškų žodžių? – dailia lietuvių kalba paklausė jį Jablonskis.

– Atsiveizdolink, lakūdra, – malonėjo Binkis.

Jablonskis patenkintas užsirašė kažką į bloknotą.

1991–2005

Vincas Kisarauskas. „Sūnus palaidūnas“, 1981 m.

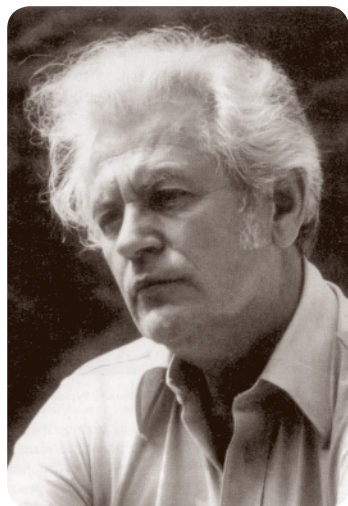
KOSTAS OSTRAUSKAS IR JO DRAMOS

Kostas Ostrauskas (1926–2012) – ryškiausias modernių ir postmodernių dramų kūrėjas lietuvių literatūroje. Jis sukūrė savitą intelektualiai pokštaujančią dramą, kurioje žaidžiama žinomais lietuvių ir pasaulio literatūros, dailės, muzikos kūriniais ir taip keliami bei svarstomi šiuolaikinio žmogaus egzistencijos klausimai.

Rašytojas gimė Veiverių miestelyje netoli Prienų vargonininko šeimoje. Mokėsi garsiojoje Kauno „Aušros“ gimnazijoje, būdamas gimnazistu vaidino Kauno jaunimo teatre. 1944-aisiais nuo antrosios sovietų okupacijos pasitraukė į Vokietiją. Ten baigė gimnaziją, studijavo lituanistiką. Lietuvių pabėgėlių stovykloje ėmėsi režisūros: statė Vinco Krėvės, Balio Sruogos dramas.

1949-aisiais persikėlė gyventi į Jungtines Amerikos Valstijas. Pensilvānijos universitete baigė lituanistikos ir slavistikos studijas, buvo Vinco Krėvės studentas. Dar universitete pradėjo rašyti dramas. Baigęs mokslus liko dirbti universiteto bibliotekoje ir toliau kūrė. Jo dramos „Pypkė“, „Gyveno kartą senelis ir senelė“, „Šaltkalvis“, „Jūratė ir Kastytis“ ir kitos buvo spausdinamos ir statomos išėivijos teatru.

K. Ostrauskas mirė Pensilvanijoje, perlaidotas Kauno Petrašiūnų kapinėse.

Vincas Kisarauskas. „Sūnus palaidūnas“, 1965 m.

KOSTAS OSTRAUSKAS. Sūnaus palaidūno sugrįžimas¹

Kažkas pasibeldžia į duris

TĖVAS Taip?

Įeina SŪNUS PALAIDŪNAS

SŪNUS PALAIDŪNAS Tėve...

TĖVAS Tėve?

SŪNUS PALAIDŪNAS Tavo sūnus...

TĖVAS Sūnus? Tikrai ne mano.

SŪNUS PALAIDŪNAS Sūnus palaidūnas.

TĖVAS žiūri ilgai į jį

TĖVAS Ką gi, jeigu taip sakai, reikia turbūt tikėti. Bet aš tavęs jau nepažįstu. Ko išbėgai į pasaulį?

Skanesnio kąsnio ieškoti? Ten duona gardesnė? (Palūkėjęs) Ar žinai, ką kartą tarė kiaulė?

SŪNUS PALAIDŪNAS Nemoku kiauliškai, tad nežinau.

TĖVAS Štai ką ji pasakė: „Ten mano tėvynė, kur gardžiausias penas.“

SŪNUS PALAIDŪNAS Tavo sūnus ne kiaulė. O žmogus ne tiktai duona gyvas, – net jeigu ir gardi.

Jos negana.

TĖVAS Niekada nieko nėra gana. Tačiau kartais turi užtekti.

SŪNUS PALAIDŪNAS Man neužteko. O dabar jau visko gana. Net per daug. Pavargau.

TĖVAS Manai, nusibodo?

Abudu žiūri vienas į kitą

SŪNUS PALAIDŪNAS Tik tiek tegali pasakyti?

TĖVAS tyli

SŪNUS PALAIDŪNAS *Tikrai?*

TĖVAS tebetyli

SŪNUS PALAIDŪNAS Nejaugi, Tėve, nežinai, kas Šv. Rašte pasakyta apie sūnų palaidūną?

TĖVAS Gerai žinau, nes dar atsimenu. Priminti man nereikia.

SŪNUS PALAIDŪNAS Atrodo, nepakenks. „Tėvas pažino jį iš tolo, labai susigraudino, pribėgo prie jo, puolė ant kaklo ir pabučiavo.“¹

SŪNUS PALAIDŪNAS žiūri į TĖVĄ, tačiau jis stovi tartum šalta akmens statula

SŪNUS PALAIDŪNAS „O sūnus prabilo: Tėve, nusidėjau dangui ir tau.“

TĖVAS Taip, nusidėjai.

¹ Citatos iš Evangelijos pagal Luką 15 skyriaus (15:20, 15:21, 15:23–24, 15:25).

SŪNUS PALAIDŪNAS „Nebesu vertas vadintis tavo sūnumi.“

TĒVAS Nesi.

SŪNUS PALAIDŪNAS „Bet tēvas įsakė tarnams: <...> Atveskite nupenėtą veršį ir papjaukite!“

TĒVAS Gaila būtų veršio, tuo labiau nupenėto.

SŪNUS PALAIDŪNAS „Puotaukime, linksminkimės! Nes šis mano sūnus buvo miręs ir vėl atgijo, buvo pražuvęs ir atsirado.“

TĒVAS Nors ir atsirado, tebėra pražuvęs.

SŪNUS PALAIDŪNAS „Ir jie pradėjo linksmintis.“

Kurti tyla

TĒVAS Mūsų gyvenimas – ne Šv. Raštas. Jis tėra raštas, nors ir dailus. O gyvenimas yra gyvenimas – kartais labai nedailus.

Vėl tyla

SŪNUS PALAIDŪNAS Tik dabar patyriau, koks tu gali būti atšiaurus. (Palūkėjęs) Kur motina?

TĒVAS Dar atsimeni? Kapuos.

SŪNUS PALAIDŪNAS Seniai?

TĒVAS Negi parūpo?

Kapų tyla

SŪNUS PALAIDŪNAS O brolis?

TĒVAS Ten, kur ir tu turėjai būti. Laukuos. Dirba.

SŪNUS PALAIDŪNAS Mano darbai jau baigti ir pabaigti. Telioka ilsėtis. Tik, atrodo, nėra kur.

TĒVAS Pailsėsime, kai atgulsim po velėna. O dabar grįžk, kur buvai išėjęs. Svetur.

SŪNUS PALAIDŪNAS Ten jau buvau.

TĒVAS Tai keliauk į niekur.

SŪNUS PALAIDŪNAS Ačiū. Atrodo, jau esu. Deja.

TĒVAS Per vėlus „deja“.

SŪNUS PALAIDŪNAS Vėlus, taip. Tačiau per vėlus? Nejaugi? Sunku tikėti.

TĒVAS Tikėk šventai, negailestingai. Keliauk ir nebegrįžk, – čia tau nėra nei vietos, nei guolio, nei pastogės.

TĒVAS nusisuka į šalį. SŪNUS PALAIDŪNAS apsidairo

SŪNUS PALAIDŪNAS Nei vietos, nei guolio, nei pastogės?

Palūkuriuoja...

SŪNUS PALAIDŪNAS Štai ir sugrįžau.

...ir išeina, TĒVAS žiūri ilgai į uždaras duris...

TĒVAS Sūnau...

*...atrodo, bėgs paskui SŪNŲ PALAIDŪNĄ vysis, tačiau... - taip ir lieka stovėti kaip stovėjęs.
Pro kitas duris įeina VYRESNYSIS SŪNUS*

VYRESNYSIS SŪNUS Ar čia buvo kas atėjęs? Girdėjau šnekant.

TĖVAS tartum pabunda iš blogo sapno

TĖVAS Buvo. Kažkoks pakeleivis. Sakė, paklydęs. Klausė kelio. Pasakiau, tarė ačiū - ir nuėjo. Tikiuosi, dabar nepaklys.

2007

Klausimai ir užduotys

1. Prisiminkite nagrinėtą Biblijos alegorinį pasakojimą apie sūnų palaidūną ir šiuo pasakojimu Jėzaus Kristaus išsakytus pamokymus savo mokiniams. Dirbdami grupėse panagrinėkite, kaip K. Ostrausko dramoje pakeičiamas Biblijos pasakojimas. Kaip menininkas postmodernistas perrašo siužetą, kaip pakeičia veikėjų charakterius ir jų elgesį? Pasvarstykite, kokia tampa jo perkurta istorija: paradoksali, absurdiška ar labiau tikroviška?
2. Tęsdami darbą grupėse, pasiaiškinkite, ką apie šiuolaikinį žmogų, jo požiūrį į tikrovę, apie tarpusavio santykius pasako rašytojas perkurtu Biblijos pasakojimu. Kokių naujų reiškinių perkurtas pasakojimas įgyja? Kokias Biblijoje turėtas reikšmes praranda?
3. Literatūrinis žaidimas šioje dramoje turi komiškų bruožų ir kelia mums šypsena. O kas mus verčia suklusti? Kas sukelia netikėtą grau-dulį? Kodėl?
4. Pasvarstykite, kaip Jūs suprastumėte šią K. Ostrausko dramą, jei nebūtumėte skaitę Biblijos pasakojimo apie sūnų palaidūną. O gal XXI amžiuje sukurta drama padeda mums išvelgti nepastebėtų reiškinių Biblijos pasakojime?

Panagrinėkite keletą postmodernių K. Ostrausko mikrodramų ir, remdamiesi visais perskaitytais šio rašytojo tekstais, aptarkite, koks yra jo santykis su Vakarų kultūros tradicija. Kuo savitas šio kūrėjo žaidimas tradiciniais vaizdais, ženklais, motyvais? Ką svarbaus žaisdamas apie žmogaus gyvenimą mums pasako?

Pasvarstykite, kokias tradicines vertybes gina XX amžiaus rašytojai, pasitelkę modernas kūrybos formas.

Iš Romeo Kastelučio spektaklio „Pragaras“ pagal Dantės „Dieviškąją komediją“, 2009 m.

KOSTAS OSTRAUSKAS. Dieviškoji komedija

Rojus

DANTE O! Paradiso!

MILTONAS Alas, Paradise lost.¹

Skaistykla

MILTONAS Kaip ilgai teks čia tupėti?

DANTE Kol ateis laikas.

MILTONAS O kada?

DANTE Tada.

Tyla

MILTONAS Kad nors būtų kas skaityti.

DANTE Čia ne skaitykla.

Pragaras

DANTE Kaip tu manai: koks skirtumas tarp pragaro ir peklos?

MILTONAS Nebuvau – nežinau.

DANTE Tas pats velnias.

MILTONAS (šypteli) Ačiū Dievui.

¹ O! Rojus! (it.) / Deja, Prarastas rojus (angl.) – *Paradiso* – trečioji, finalinė Dantės Aligjerio (1265–1321) „Dieviškosios komedijos“, rašytos nuo 1308-ųjų iki mirties, dalis; *Paradise lost* – „Prarastas rojus“ – Džono Miltono (1608–1674) epinė poema, paskelbta 1667 metais.

Post scriptum

MILTONAS O kur dangus?

DANTE Man jis buvo per aukštai.

KOSTAS OSTRAUSKAS. Šauksmas

*Pavogė – jau kelintą kartą – norvegų dailininko
Edvardo Munko paveikslą „Šauksmas“*

Spaudos žinia

– Vajėėėzau! Ir vėl mane pavogė!

KOSTAS OSTRAUSKAS. Tyli kiaulė ir gili šaknis

Tyli Kiaulė gilią šaknį knisa. Knisa ir neranda.

KIAULĖ (tyliai). Kur ta šaknis? (*Desperatiškai*) Kur ta prakeikta šaknis?

ŠAKNIS (*dusliai iš po žemių*). Per giliai, gerbiamoji, nusiknisai. Per giliai.

KOSTAS OSTRAUSKAS. Paskutinis monologas

(Tyla)

Vytautas Pakalnis
(1972–2004).
„Miraklio“ teatro lėlė.
Apie 1997 m.

Apibendriname temą „Kalbasi amžiai: daugiabalsė naujoji literatūra“ ir įsivertiname

1. Dirbdami grupėse suformuluokite, kokius Jūsų kartai svarbius klausimus kelia ir svarsto šioje temoje nagrinėti XX amžiaus rašytojai. Kokius atsakymus jie siūlo? Ar šiems atsakymams Jūs pritariate? Kodėl? Su kokiais naujais, lig šiol nesvarstytais, XXI amžiaus klausimais susiduria Jūsų karta?
2. Kuris iš nagrinėtų kūrinių Jums asmeniškai aktualiausias? Kuo? Kodėl? Savo nuomonę pagrįskite cituodami kūrinių ir citatas komentuodami.
3. Dirbdami grupėse, pasirinkite vieną iš nagrinėtų XX amžiaus kūrinių ir aptarkite, kaip jame žvelgiama į tradicines krikščioniškas vertybes. Jos kritikuojamos, išbandomos, ginamos? Kodėl ir kaip?
4. Prancūzų filosofas Alberas Kamiu iškart po Antrojo pasaulinio karo esė „Helenės tremtis“ teigė, kad civilizuatą pasaulį gali išgelbėti tik senosios graikų vertybės: draugystė, ribų pripažinimas ir grožis. Tęsdami darbą grupėse, apibendrinkite, kokiomis tradicinėmis vertybėmis V. Goldingo, J. Grušo, I. Mero teigimu, turėtų remtis civilizuota visuomenė, kad išliktų.
5. Literatūros kritikai V. Goldingo „Musių valdovą“ lygina su Dž. Orvelo „Gyvulių ūkiu“. Atidžiau palyginkite šiuos abu romanus ir įvardykite, kuo jie panašūs. Pasirinkite ir panagrinkite: vaizdavimo būdą, svarstomas problemas, išsakomą požiūrį į visuomenę, ginamas idėjas ir vertybes.

6. J. Grušo „Meilė, džiazas ir velnias“ ir V. Goldingo „Mūsų valdovas“ kelia ir svarsto ribų klausimą: kokias ribas peržengęs žmogus praranda savo esmę ir sužvėrėja? Palyginkite, kaip į šį klausimą atsako vienas ir kitas rašytojas. Kuo jų atsakymai panašūs, kuo – skiriasi? Kokius įvaizdžius, ženklus į šį klausimą atsakydami jie pasitelkia?
7. Pasvarstykite, kaip Jūsų nagrinėti XX amžiaus rašytojai atsako į gėrio ir blogio prigimties klausimą. Kuo jie savo atsakymus grindžia? Ar jų atsakymai įtikina Jus? Kodėl?
8. XX amžiaus menininkai savo kūriniuose mus įspėja dėl blogio, kuris netikėtai gali prasiveržti civilizuotų žmonių visuomenėje. Holokausto siaubą ir sovietų saugumo persekiojimus patyrusi profesorė Irena Veisaitė, apmąstydamą savo gyvenimo patirtį, pasakoja:

Norintys pasėti blogio sėklą yra labai įgudęs, todėl jų pastangos neretai duoda rezultatų net tada, kai mes manome besą atsparūs melui ir manipuliacijoms. Prisimenu įvykį, kuris padės geriau atskleisti mintį apie mūsų tykančius pavojus. Buvo 1950 metai, studijavau Maskvoje. Atėjo Gegužės 1-oji. Ir štai, skambant trankiems maršams, mes žygiuojame Raudonąja aikšte.

Mums priartėjus prie Mauzoliejaus pasirodo Stalinas. Jūs negalite įsivaizduoti, kas tuo metu darėsi aikštėje! Žmonės elgėsi taip, lyg būtų pamatę patį Viešpatį Dievą, nužengusį iš dangaus... Eilės pakriko, visi atsisuko į Staliną, minia šaukė nesavų balsu, tiesė į jį rankas!

Mums išeinant iš Raudonosios aikštės, aš staiga suvokiau, kad šaukiu kartu su visa minia... Jūs galite įsivaizduoti tokią situaciją? Juk aš žinojau, kas yra Stalinas ir ką jis yra padaręs. Aš jo negarbinau! Tačiau pati nejučia pasidaviau masinei psichozei. Gerai, kad tik šaukiau, o juk galėjau, pati to nesuvokdama, tapti linčo dalyve, užmušti žmogų? Labai galimas dalykas...

Demonstracija Raudonojoje aikštėje buvo viena iš pačių baisiausių patirčių mano gyvenime.

Pasvarstykite, kodėl I. Veisaitė prisimintą įvykį laiko viena pačių baisiausių savo gyvenimo patirčių.

Klasėje surenkite diskusiją, ar XXI amžiaus žmogus yra atsparus blogiui – melui, manipuliacijoms. Diskusijoje aptarkite, kas mūsų visuomenėje kėsina į žmogaus orumą ir laisvę. Ar šias grėsmes pajėgiame išvelgti, ar mokame joms atsisipirti?

Šią diskusiją apibendrinkite, parašydami publicistinį straipsnį arba esė.

9. Poetas Sigitas Geda teigia: „Viskas kyla iš tradicijos, nieko negalima sukurti tuštumoje, tačiau kūryba yra be galo įnirtinga kova prieš tradiciją.“ Pagrįskite šį menininko teiginį, remdamiesi nagrinėtais K. Binkio, S. Gedos, K. Ostrausko tekstais.
10. Šiuolaikinis menas dažnai žaidžia kultūros ženklais. Susipažinkite su pasaulinio garso avangardinio teatro režisieriaus Roberto Vilsono (Robert Wilson, g. 1941) kūrinio „Šekspyro sonetai“ fragmentu: <https://www.youtube.com/watch?v=N7CmtKwjE5c>.

Amerikiečių menininkas šį spektaklį sukūrė 2009-aisiais Berlyno ansamblio teatre. Spektaklio kompozitorius – Rufas Vainraitas (Rufus Wainwright, g. 1973).

Panagrinėkite, kokį pasakojimą scenos vaizdais sukuria menininkas, kokius kultūros ženklus pasitelkia interpretuodamas garsų 66-ąjį Viljamo Šekspyro sonetą. Kokiomis reikšmėmis šie kultūros ženklai papildo soneto tekstą? Apie ką ir kaip R. Vilsono kūrinys mums kalba? Kuo jis mus nustebina? Nagrinėdami avangardinį spektaklį, pasiremkit V. Šekspyro soneto tekstu – atkreipkite dėmesį, kokie klausimai šiame sonete svarstomi.

VILJAMAS ŠEKSPYRAS. 66 sonetas

Mirties šaukiuosi širdžia nukamuota, –
Aš pavargau žiūrėt, kaip Menkysta
Ant karžygio lavono kelia puotą,
Kaip niekinama priesaika šventa,

Kaip drabstoma purvais Garbė auksinė,
Kaip jungą velka Laisvė išdidi,
Kaip mėtos Gėda dvokiančiam šiukšlyne,
Kaip kilnūs ryžtai smaugiami širdy,

Kaip dūsta didis talentas vergijoje,
Kaip spardo mulkis meno stebuklus,
Kaip pataikauja Gėris nebylus
Išpuikusios Niekšybės despotijai...

Aš mirt geidžiu, aš neturiu jėgų, –
Tiktai tave palikti man baugu.

Iš anglų kalbos vertė Aleksys Churginas

11. Pamėginkite kultūros ženklais pažaisti ir Jūs. Pasirinkite Antikos, Biblijos, Viduramžių siužetą ar motyvą ir sukurkite mikrodramą, kuria iškeltumėte Jums svarbius klausimus ir išsakytumėte savo idėjas.
12. Remdamiesi 10 klasėje nagrinėtais literatūros kūrinių, autorių biografijomis, sukurkite literatūrinį anekdotą.
13. Pasirinkite vieną nagrinėtų arba savarankiškai perskaitytų K. Ostrausko mikrodramų ir sukurkite avangardinį spektaklį, kuriame būtų žaidžiama įvairių epochų kultūros ženklais.
14. Perverskite savo Meno dienoraštį: kokios išsirašytos Biblijos, Viduramžių, XX amžiaus literatūros kūrinių citatos, jų komentarai Jums dabar atrodo patys svarbiausi? Kokiomis įžvalgomis savo dienoraštį norėtumėte papildyti?
15. Literatūros tyrinėtoja, vadovėlių autorė, profesorė Vanda Zaborskaitė pabrėžia labai svarbų kultūros, ir literatūros, vaidmenį – ji žmogui suteikia saugumo ir namų jausmą. Profesorė sako:

Tam, kad galėtų produktyviai gyventi ir veikti, žmogui reikalingas saugumo jausmas. Jam reikia turėti namus, jausti žemę po kojomis, saitus, rišančius jį su kitais. Su atskirų žmonių gyvenimais ir namais būna visai. Būna vienišų gyvenimų, be artimųjų meilės, be šeimos ir namų šilumos. Tačiau yra namai, kuriuos turime visi ir kurie visados patikimi ir saugūs – tai kultūra. Dvasinės giminystės saitai čia jungia žmones per laiko ir erdvės nuotolius. Gali jaustis artimas daugeliui tų, kurie mąstė, kentėjo, ieškojo, buvo laimingi ar nelaimingi – visai kaip Tu. Nesijauti vienišas, kai žinai, kad tavo gyvenimas nėra kažkas visai išskirtina ir niekada nebuvę, kad esi grandis begalinėje kitų grandinėje. Jautiesi, tarsi Tau paduotų ranką kažkas ar-

timas, supratingas, išmintingas ir stiprus. Tarsi išgirstum atjautos balsą, patarimą, sklindantį per šimtmečius, tačiau lyg šiandien pasakytą.

Raštu pasvarstykite, ką Jums asmeniškai suteikė 10 klasėje perskaityti lietuvių ir pasaulio literatūros kūrinių. Kokius kitus Jums svarbius, profesorės V. Zaborskaitės nepaminėtus, kultūros, literatūros vaidmenis atradote?

Kokiomis reikšmėmis dailės kūriniai papildo Jūsų nagrinėtus literatūros kūrinius?

16. Atidžiau išsižiūrėkite į šios temos iliustracijas ir aptarkite, kokiomis reikšmėmis dailės kūriniai papildo Jūsų nagrinėtus literatūros kūrinius.

Patricija Jurkšaitytė (g. 1968). „Leonardas da Vinči. Paskutinė vakarienė“, 2014 m.